

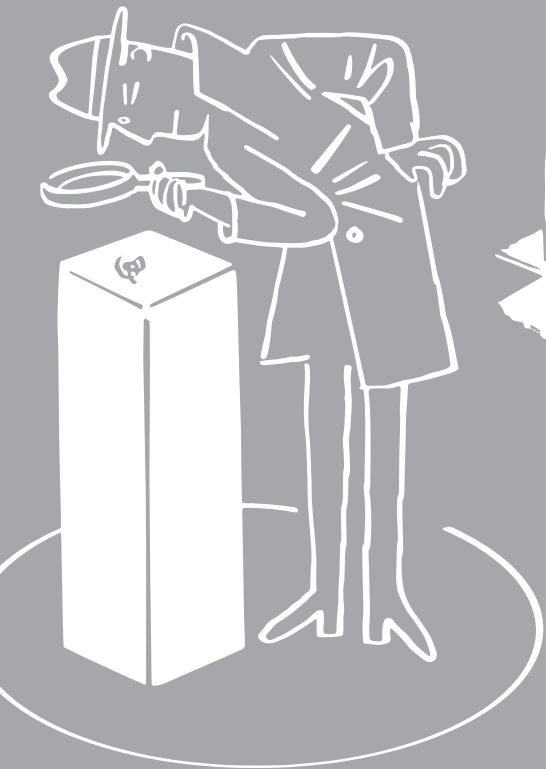
NEDELNÍ PÁRTY S PICASSEM

Jak nadchnout
děti pro umění

Silvie Šeborová
Ilustroval Alexey Klyuykov

Jan Melvil
publishing

Nedělní párty s Picassem

NEDĚLNÍ PĀRTY S PICASSEM

Jak nadchnout
děti pro uměnĭ

Silvie Šeborová
ilustroval Alexey Klyuykov

Jan Melvil
publishing

Silvie Šeborová
NEDĚLNÍ PÁRTY S PICASSEM
Jak nadchnout děti pro umění

Copyright © Silvie Šeborová, 2021.
Illustrations © Alexey Klyuykov, 2021. All rights reserved.

V edici Briquet vydalo nakladatelství Jan Melvil Publishing v Brně roku 2021. Žádná část této knihy nesmí být nijak použita či reprodukována bez písemného svolení, s výjimkou případů krátkých citací jako součástí kritických článků a recenzí.

Odpovědná redaktorka Vladimíra Škorpíková
Vývojový redaktor Vít Šebor
Jazyková redaktorka Zuzana Kačerová
Šéfredaktor Marek Vlha
Oponentka Marcela Straková
Grafická úprava, sazba a obálka Tereza Bierská
Ilustrace Alexey Klyuykov
Jazyková korektura Vilém Kmuniček
Tisk a vazba PBtisk, a. s., Příbram

Vydání první
Jan Melvil Publishing, 2021
melvil.cz

Chyby a připomínky: melvil.cz/chyby
Recenze a pochvaly: [melvil.cz/kniha-nedelni-party](mailto:libisemi@melvil.cz), libisemi@melvil.cz
Kniha vychází také elektronicky a jako audiokniha.

ISBN 978-80-7555-150-4

Josefině, Sofii a Karlovi

Obsah

Východ Západ	9
Co je umění a proč se ho s dětmi nebát?	17
Proč se s dětmi zajímat o umění	39
Kde všude je umění?	57
Jak přiblížit umění dětem?	101
Hry s uměním	204
Kam dál?	232

Východ Západ

Před lety jsem se skupinou přátel navštívila Národní galerii v Praze. Jeden z kamarádů zrovna neměl hlídání pro svoji devítiletou dceru, a tak ji vzal s sebou. V galerii probíhala výstava umělkyň a umělců, kteří v tom roce usilovali o Cenu Jindřicha Chalupického, což je významné ocenění pro mladé tvůrce. Od ostatních děl se nejvíc odlišovala instalace Dominika Langa: do dřevotřískových panelů zakrývajících okna galerie vyřezal dva otvory, které umístil tak, abyste jimi mohli pozorovat východ a západ slunce.

V novinách, časopisech, a dokonce i v televizi se tehdy o Langově instalaci hodně mluvilo a psalo, a tak se k ní stočila i naše debata. Pro umělce nevyznávaly postřehy novinářů příliš dobře. Nejčastěji jeho práci hanili, protože: díry v překližce přece nelze považovat za umění; ranní východ slunce stejně nikdo z návštěvníků neuvidí; ve srovnání s malbami starých mistrů není jeho dílo krásné.

„Jé, to je krása,“ ozval se dětský hlásek.

„Cože, co je krása?“ obrátili jsme se, vytrženi z debaty, k mladé slečně.

„Ten pohled na domy. Nikdy jsem si nevšimla, že je odtud Praha tak hezky vidět.“

Ale všiml si toho Dominik Lang. Díky každodennímu procvičování oka, vnímání vizuální stránky věcí a práci s ní dokážou současní umělci a umělkyně docílit toho, že vytvoří na první pohled jednoduché, pro někoho až banální dílo. Kořeny jeho zdánlivé jednoduchosti ale leží v dlouhých hodinách, během nichž se umělec zdokonaloval v tom, co a jakým způsobem může zkombinovat a jak to ukázat ostatním. Najednou jsme se místo rozebírání toho, co špatného kdo, kdy a kde o Langovi napsal, soustředili na dílo samotné. Nemohla by nám o něm devítiletá dívka říct ještě něco, co by si zasloužilo naši pozornost více než reakce pobouřených novinářů? A tak jsem se jí zeptala: „Myslíš, že když nám někdo ukáže něco, co jsme dřív neviděli, tak je to umění?“

„To nevím,“ zamyslela se. „Ale tohle vypadá jako obraz Prahy. Akorát není namalovanéj. Ten umělec, co se tady o něm pořád bavíte, k němu udělal rám. Takže je to takový umění naopak. Vytvořil ho malíř, který nemaluje.“ Pak se na chvíli zarazila: „A proč se to vlastně těm lidem v novinách nelíbilo? Mně se to líbí.“

„Třeba proto, že by zrovna tímto otvorem mělo být vidět slunce, když ráno vychází. Jenže je to tak brzo, že všichni ještě spí, dokonce i lidé, co tady pracují. Ale možná sem ráno ještě před

návštěvníky chodí paní uklízečka a ta to slunce vidí.“ Zkoušela jsem holčičce odpovědět: „Existují však i kritici, kteří umělce obhajují. Líbí se jim třeba, že i když výřezem východ slunce nevidíme, můžeme přemýšlet o pravidlech, která v galerii platí, třeba právě o otevírací době. Nemělo by být otevřeno už od sedmi?“

„No, to bychom tady asi překáželi té paní uklízečce,“ řekla dívka.

„To je pravda. Navíc by pan pokladní a všechny kustodky a kustodi museli vstávat už někdy po páté. A když by pak z galerie večer odcházeli, byli by hrozně unavení. Ale to není to nejdůležitější. Tohle dílo po nás zkrátka chce, abychom zapojili svou fantazii. Nemusíme přece zrovna východ slunce vidět. Stačí, abychom věděli, že tady na tom obzoru vychází, a můžeme si představovat, jaké to je.“

Později toho večera mi kamarád psal, že jeho dcera doma mluvila o neviditelném východu slunce ještě před usnutím. Ale i já jsem si z galerie toho dne něco odnesla: měla jsem možnost vidět dílo očima dítěte. Netvrdím, že děti dokážou vnímat umění lépe než zkušení kurátoři nebo historičky umění. Myslím si však, že pohled každého diváka, kterého dílo zaujme a snaží se jej citlivě vnímat, se počítá. A pokud se jedná o dítě, je takový pohled o to cennější. Díky malé dívce jsem z galerie odcházela

s mnohem lepším pocitem, než kdybychom tam celou dobu jen nadávali na české novináře. A Dominik Lang? Hádejte, kdo v tom roce vyhrál Cenu Jindřicha Chalupického.

Setkání s kamarádovou dcerou u díla nazvaného *Východ Západ* zařídila náhoda. Podobné zážitky si ale můžeme docela snadno zorganizovat sami. Zážitky, které obohatí nejen děti, ale i nás dospělé.

Tato kniha je tedy určena právě vám – rodičům a učitelům, kteří by chtěli vzít děti někam za kulturu, konkrétně za výtvarným uměním, ale zároveň se toho z různých důvodů obávají. Můžete mít hrůzu z toho, že v galerii budou děti na všechno sahat a že je budou kustodi napomínat. Často jsme také v rozpacích, co máme s dětmi při setkání s uměleckým dílem vlastně dělat; máme strach, že je budou obrazy a sochy nudit, že my sami „umění nerozumíme“. A někdy jsme prostě jenom trochu líní. To vše je úplně přirozené.

Právě proto jsem se pustila do psaní knihy, kterou držíte v rukou. Ráda bych vás v ní povzbudila k rodinným návštěvám galerií (nebo návštěvám se školními třídami či jinými kolektivy dětí), i když jste tam třeba už dlouho, nebo možná dokonce vůbec nikdy s dětmi nebyli. A nejen galerií – umění najdeme všude kolem, i v našem bezprostředním okolí.

AŽ SE DO KNIHY ZAČTETE, ZJISTÍTE, ŽE:

- výlet s dětmi za uměním je normální,
- není na něm nic složitého,
- umění může děti bavit.

NAJDETE ODPOVĚDI NA OTÁZKY:

- Jak děti k výpravě za uměním motivovat?
- Kam všude s nimi mohu za uměním zajít?
- Co mám dětem o umění říkat? Na co se dívat dříve a na co později?
- Máme si v galerii prohlédnout všechna vystavená díla, nebo jen některá?
- Smí se v galerii hrát hry?
- Můžeme během návštěvy galerie využívat technologie, které děti baví?

DĚTI SE PAK:

- smysluplně zabaví,
- dozvědí nové věci o světě, historii i o sobě samotných,
- budou schopny lépe vcítit do ostatních,
- naučí vnímat umění jako přirozenou součást jejich života.

A VY JAKO DOSPĚLÍ:

- strávíte s dětmi společný čas, ze kterého budete mít dobrý pocit,
- připravíte pro děti program, který bude bavit i vás,
- dozvíte se od dětí nečekané věci.

Připadá vám to lákavé? Tak pojďme na to.

CO

**JE UMĚNÍ A PROČ SE
HO S DĚTMI NEBÁT?**

Pokud byste si v polovině 19. století pořídili byt na vídeňské Ringstrasse, jejíž domy tehdy zářily novotou, pravděpodobně byste stejně jako vaši sousedé zatoužili pověsit si na stěnu obraz od nejslavnějšího malíře té doby. Jeho ateliér navštěvovali všichni, kdo tehdy něco znamenali, nebo aspoň znamenat chtěli, včetně císařovny Sissi. Kdyby existoval *Blesk*, určitě by tam vyslal svého fotografa, který by zachytil obrovský sál vyzdobený klasickými sochami, starožitnostmi, květinami a různými rekvizitami, i jeho majitele, skvělého a zábavného vypravěče. Jeho jméno znělo Hans Makart. Že jste o něm nikdy neslyšeli? Nebojte se, neunikla vám postava, kterou byste měli nutně znát. Ve skutečnosti dnes jeho tvorbu pravděpodobně nezná ani řada umělců nebo teoretiků a více by vám o něm pověděli pouze historikové umění, kteří se na jeho období specializují.

Je tomu tak proto, že naše názory na umění se v průběhu času mění. Co lidé dříve obdivovali, mohl odvádět čas, a naopak. A nejen to. Odpověď na otázku, zda se nám něco líbí nebo nelíbí, ovlivňuje nejen náš osobní vkus, ale i nastavení celé společnosti. Když jeden anglický kritik umění uspořádal v roce 1910 prodejní výstavu, na které měli Britové poprvé možnost vidět obrazy pařížských fauvistů a kubistů, včetně pláten Pabla Picassa, téměř žádné z vystavených děl se neprodalo. Obrazy, které vypadaly

jinak než realistická plátna, na něž byli v Británii zvyklí, nezaujaly ani tehdejší znalce umění. A dnes? Britští krajináři 19. století upadli u širší veřejnosti v zapomnění, zatímco z Picassa se stal miláček davů.

V současné době společnost jeví zájem především o umělce, kterým se podaří vytvořit něco, co ještě nikdo před nimi neudělal. Na dětech je však fascinující, že se aktuálním vkusem společnosti nechají ovlivnit mnohem méně než my dospělí. Ještě jim totiž nikdo neřekl, že Picasso je slavný umělec a že by se jim jeho obrazy měly líbit. Proto jsou děti schopny vnímat umění jinak než my dospělí, a mohou tak náš pohled na svět obohacovat.

I my však máme dětem co nabídnout. Můžeme jim na oplátku ukázat, jak vnímáme svět na základě svých zkušeností, a navíc disponujeme znalostmi historie, literatury a dalších oborů. Můžeme jim vysvětlit, že umění odráží místo a dobu, v níž vzniklo. Ukázat, co všechno umění dokáže: třeba že může upozorňovat na skutečnost, které bychom si jinak nevšimli. Nebo že vyjadřuje umělcovy pocity, nápady, názory, myšlenky, a dokonce i sny. Že někdy také funguje jako reklama, že může mít ozdobnou funkci, či může sloužit „jen“ pro potěchou diváka. Umění vypráví příběhy a dokáže šířit informace. Řada obrazů a soch vznikala, a dodnes vzniká, aby zobrazily různé bohy, bůžky či svaté. Představte si

(nebo vygooglujte) třeba takové plátno *Růžencová Madona*, které italský barokní malíř Caravaggio namaloval proto, aby se u něj lidé modlili.¹ To lze ostatně dělat dodnes, ale kromě toho obraz (mimo jiné) přináší názorné svědectví o době, v níž vznikl. Můžeme si prohlédnout, jak lidé vypadali, jak se česali a oblékali před více než čtyřmi sty lety (Caravaggio se vždy snažil malovat co nejrealističtěji podle skutečných modelů). Díky tomu si třeba děti všimnou, že chudí lidé často nenosili boty, a proto měli špinavé nohy.

1 Michelangelo Merisi da Caravaggio: *Růžencová Madona*, 1607, Kunsthistorisches Museum Wien.

Poprvé za uměním

Dodnes si pamatuji den, kdy mě otec vzal do kina na tehdejší hit od Stevena Spielberga. Byl podzimní podvečer, mírně poprchávalo a máma nadávala, že se v kině budu bát. Šla jsem ulicí zapadanou listím s batůžkem s obrázkem postavičky z vytouženého filmu a připadala si strašně důležitě. V kinosále to zvláště vonělo, nebo možná spíš páchlo starými křesly potaženými odrbanou červenou látkou. Uvaděčka nás usadila na místa, zhaslo světlo, šum v hledišti utichl a promítač spustil film s úvodními titulky. Byly o tolik větší než v televizi! Ve chvíli, kdy se E. T. poprvé objevil na plátně, jsem se lekla jeho obrovských očí. V sále se dokonce ozvalo pár zděšených výkřiků. Pamatuji si, jak jsem mimozemšťanovi držela pěsti, aby se dostal zpátky domů, a jak mi bylo zároveň líto, že se musel se svým pozemským kamarádem rozloučit. Když se v sále znovu rozsvítilo, postavička na batohu už nebyla tím anonymním mimozemšťanem jako před návštěvou kina. Byl to můj E. T., který třeba příště, až znovu přiletí na planetu Zemi, navštíví zrovna mě.

Může dítě ze své první návštěvy galerie odcházet se stejným pocitem jako já poprvé z kina? Myslím, že ano. Stačí si jenom

uvědomit, že je potřeba zážitek dětem více přichystat, stát se takovým Stevenem Spielbergem vašeho společného odpoledne. Proč? Nejen film, ale také baletní či divadelní představení, koncert, a dokonce i fotbalový zápas, na který jste možná někdy s dětmi zašli, mají jedno společné: divák sedí na určeném místě, pozoruje a poslouchá, co se děje na jevišti, pódiu nebo na stadionu. Herci či sportovci před ním rozvíjí příběh, který má svůj začátek, napínavý děj a závěr. Když představení skončí, divák ví, že tím končí i jeho role. Odchází domů a odnáší si s sebou nový zážitek. Dítě touží stát se baletkou, fotbalistou, kouzelníkem nebo se setkat s mimozemšťanem.

Když však přijdete s dětmi do galerie, je to jiné. Jako návštěvník musíte zvládnout mnohem více úkolů než si jen sednout a pozorovat příběh, který pro vás někdo nachystal. Návštěva galerie je vlastně takové divadelní či filmové představení naruby. Divák je ten, kdo má být aktivní, on se má po galerii pohybovat, zatímco umělecká díla zůstávají na svých místech. Navíc když Steven Spielberg točil *E. T. mimozemšťana*, počítal s tím, že na něj do kina přijdou přibližně osmi- až dvanáctileté děti se svými rodiči. Stejně tak předpokládám, že představení nebo koncerty, které s dětmi navštívíte, a knihy, jež jim koupíte, vybíráte s ohledem na jejich věk. Jenže výtvarné umění (s několika

výjimkami, jako jsou například ilustrace dětských knih) v první řadě na dětského diváka vůbec necílí. A to platí i o instalacích, které se hýbou, svítí, mluví či z jiných důvodů působí tak, že děti na první pohled zaujmou. Proto je zapotřebí, abyste příběh, který je určený pro děti daného věku, do návštěvy galerie vnesli právě vy. Tak náročného úkolu se můžete přirozeně obávat, ale existují různé tipy a triky, jak strach překonat.

Čeho se před první návštěvou umění nejčastěji bojíme — a jak to vyřešit

„NEVÍM, JAK DÍTĚ DO GALERIE VŮBEC DOSTAT.“

0–3 ROKY

Jednoduše. Naložíte jej do kočárku a zkrátka ho tam dovezete. A teď vážně: obavy rodičů nejmenších dětí se týkají něčeho jiného než dětské motivace. Jejich největší překážkou je strach,

Kupte si papírovou nebo elektronickou verzi knihy
za skvělou cenu na www.melvil.cz